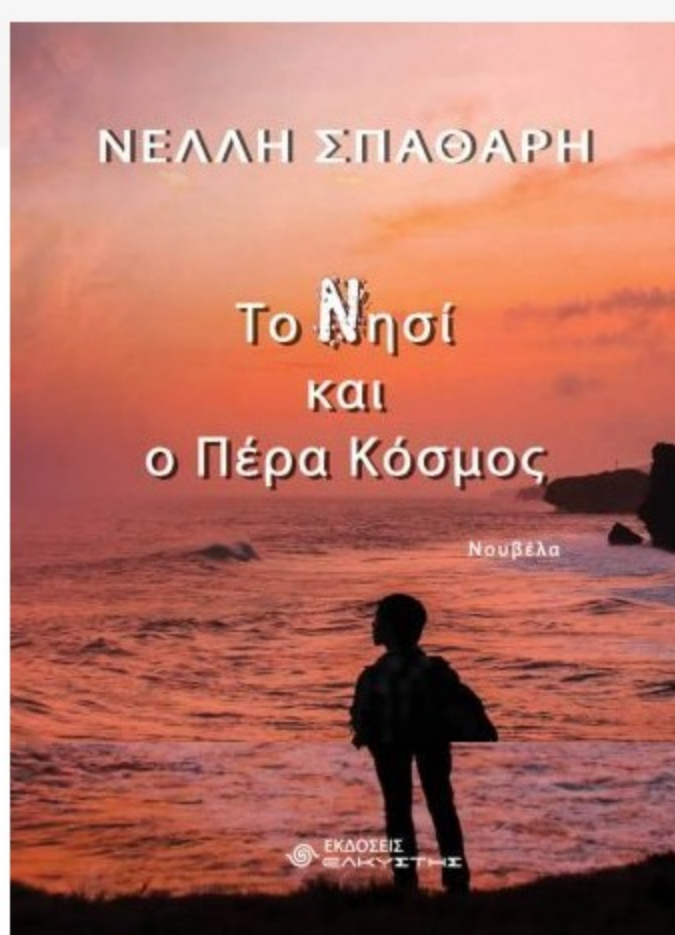

Γράφει η Διώνη Δημητριάδου //

“

Το νησί και ο Πέρα Κόσμος, Νέλλη Σπαθάρη, εκδόσεις Ελκυστής

Αποκτούσε οικειότητα με τον χώρο, εμπειρία με την παράλογη λογική αυτού του εγχειρήματος κοινωνικής οργάνωσης. Κι αυτή η οικειότητα τού δημιουργούσε και μια αίσθηση υποταγής. (σ. 72).

Μια αίσθηση πως βρίσκεσαι εγκλωβισμένος μέσα σε ένα απολύτως καφκικό τοπίο, εκεί που τα τείχη θα μπορούσαν να είναι ορατά για σένα, κι όμως αρνείσαι να τα δεις· ίσα ίσα ολοένα και περισσότερο υποκύπτεις στην καταλυτική δύναμη της συνήθειας και της ενσωμάτωσης στον αποδεκτό «χώρο» των πολλών. Το βιβλίο της Νέλλης Σπαθάρη ανατέμνει προσεκτικά τον δυστοπικό κόσμο του Νησιού, ενός «λογική» των νέων νόμων και των παράλογων απαγορεύσεων. Μακριά από το νησί του ο άνδρας, ήρωας της «νουβέλας» (το φανταστικό της θεματικής του βιβλίου δεν επιτρέπει τον χαρακτηρισμό του ως νουβέλας, οπότε σωστά η Σπαθάρη το ονομάζει αφήγημα), επιστρέφει μετά

από τριάντα χρόνια για να επισκεφθεί τους τάφους των γονιών του, ωστόσο ανακαλύπτει πως το νησί του είναι πλέον «Το Νησί», και ακόμα και κάτι τόσο φυσιολογικό, όπως αυτή η επίσκεψη στο νεκροταφείο, πλέον θεωρείται παράνομη. Ένα κοινωνικό σύστημα με απόλυτη οργάνωση, διοικείται από μια Αόρατη Αρχή («Και ποιος είναι αυτός που δίνει εντολές;» «Δεν τον γνωρίζουμε. Είναι άυλος», σ. 49), που κατευθύνει ένα ομοιόμορφο σύνολο «πολιτών», που αδυνατούν να αντιμετωπίσουν μια εξουσία που δεν βλέπουν (‘Ηθελε να βγάλει γλώσσα στην εξουσία. Μια εξουσία που δεν έβλεπε. Μια εξουσία που δεν ήξερε, σ. 62), σε έναν τόπο απομονωμένο από τον Πέρα Κόσμο.

Η Σπαθάρη έχει δομήσει την ιστορία της στη βάση μιας απροσδιοριστίας και ανωνυμίας (δεν ονομάζεται ο τόπος ούτε προσδιορίζεται ο χρόνος), με αυτό το καφκικό χαρακτηριστικό γραφής να δημιουργεί την αίσθηση πως το εφιαλτικό σκηνικό θα μπορούσε να υπάρχει σήμερα, παντού, και εμείς (είτε το αντιλαμβανόμαστε είτε όχι, κυρίως το δεύτερο) να συγκαταλεγόμαστε σ’ αυτούς τους υποταγμένους ανθρώπους. Αυτή, άλλωστε, είναι και η υποκρυπτόμενη επιτυχία μιας δυστοπικής ιστορίας, να δημιουργεί, δηλαδή, την αίσθηση της εγγύτητας. Ας δούμε ένα παράδειγμα: ο ήρωας κατανοεί κάποια στιγμή τον κίνδυνο της ενσωμάτωσης στη δύναμη της επανάληψης, της *αυτοματοποιημένης επανάληψης της καθημερινότητας* (σ. 73), και αμέσως σκέφτεται πως και στον Πέρα Κόσμο υπήρχε η καθημερινή επανάληψη, η ρουτίνα της δουλειάς, όμως έβρισκε και δικλίδες ασφαλείας, *ρωγμές διαφυγής* για να περνάει το φως. Μήπως, όμως, και αυτές οι ρωγμές διαφυγής είναι προβλέψιμες από ένα εξουσιαστικό σύστημα (σήμερα και πάντα) που επιθυμεί να διατηρήσει την υποταγή μέσα από την ψευδαίσθηση της ελευθερίας; Αν είναι έτσι, τότε η ιστορία της Σπαθάρη αφορά και εμάς, και όχι μόνον ως αναγνώστες.

Στέκομαι σε δύο σημεία. Το πρώτο είναι το εισαγωγικό σημείωμα, στο οποίο η Σπαθάρη μιλά για την αφορμή αυτής της γραφής, δηλαδή το δοκίμιο του William Golding «Δοκίμιο για τον Άρχοντα των μυγών», στο οποίο γίνεται λόγος για την αναποτελεσματικότητα των κοινωνικοπολιτικών συστημάτων που, αγνοώντας τους ανθρώπους που προορίζονται να υπηρετούν, εστιάζουν στο σύστημα αυτό καθεαυτό. Ένα τέτοιο σύστημα, με την υπερβολή φυσικά που δικαιολογείται στη λογοτεχνία, είναι και το Νησί. Έχουμε, λοιπόν, εδώ μια ιστορία που παρουσιάζει την αρνητική μορφή, προκειμένου να μας οδηγήσει συλλογιστικά στην αναζήτηση του σωστού, όσο κι αν αυτό φαντάζει ουτοπικό· μέσα στους αιώνες ανάλογα εγχειρήματα απέβησαν άκαρπα, έως και εφιαλτικά. Εδώ ακριβώς έρχεται το δεύτερο σημείο, αυτό από τον Επίλογο του βιβλίου, όπου παρατίθεται απόσπασμα από την ιστορία του Κάφκα «Ένας καλλιτέχνης της πείνας», όπου καταξιώνεται η ελεύθερη βούληση (ναι, αυτή που φαντάζει παράλογη συνθήκη σε όσους υποτάσσονται στην πλασματική «ελευθερία» τους) στο πρόσωπο ενός καλλιτέχνη της πείνας, ενός νηστευτή που επιμένει στη νηστεία και την πείνα του, αφού τίποτα δεν βρίσκει να του αρέσει επαρκώς. Αυτά τα δύο σημεία που ανέφερα έρχονται και συνταιριάζουν με τον ήρωα της Σπαθάρη, που, με όποιο κόστος, θα αναζητήσει τη διαφοροποίησή του, έχοντας περάσει από όλα τα προηγούμενα στάδια: την απορία και το ξάφνιασμα, την αμφιβολία, την αμφισβήτηση, την άρνηση.

Νέλλη Σπαθάρη

Ένα βιβλίο ιδιόρρυθμο, ξεχωριστό, γι’ αυτό και ενδιαφέρον, που δεν λέει απλώς ότι υπάρχει διέξοδος αλλά τολμά και να δείξει τα όρια, και από εκεί το σημείο της υπέρβασης. Δανείζομαι για το τέλος τον τρόπο που ο Θανάσης Τριαρίδης ορίζει αυτό το σημείο: «Υπάρχει ένα σημείο πέρα από το οποίο δεν υπάρχει επιστροφή. Το σημείο αυτό οφείλουμε να το προσφέρουμε ως έσχατη σωτηρία» («Κάφκα ή η αποδιδαχή – σχεδίασμα για ένα αφηγηματικό είδος», Επίμετρο στην έκδοση *Ένας καλλιτέχνης της πείνας και άλλες δύο αποδιδαχές*, μτφρ. Θοδωρής Τσομίδης, Επίμετρο Θανάσης Τριαρίδης, Gutenberg, 2022, σ. 147). Γιατί –πώς αλλιώς;– οι ιστορίες συναντώνται δημιουργώντας επικοινωνιακό διάλογο.